

MED RÄTTEN TILL SIN EGEN JORD

En samling texter om bönders rätt till jord, grödor och matsuveränitet

SKRIVNA AV IDA SVENDSEN
PRAKTIKANT HOS SVALORNA INDIEN BANGLADESH 2011

MED RÄTTEN TILL SIN EGEN JORD

En samling texter om bönders rätt till jord, grödor och matsuveränitet

- 3 **Vad är millets?**
- 4 **Fakta om millets**
- 5 **”Every woman is a seed keeper”**
- 8 **Böndernas röster skapade Dharwad Declaration**
- 10 **Företagens makt över det indiska jordbruket**
- 13 **Majs- utmanar matsuveräniteten för Indiens fattiga**
- 14 **Ett hjul som aldrig slutar snurra**

Svalorna Indien Bangladesh

är en ideell, partipolitiskt och religiöst obunden organisation för internationellt solidaritets- och utvecklingsarbete. Vi har arbetat med fattigdomsbekämpning, miljöfrågor, social mobilisering och demokratifrågor i över 50 år. Svalornas vision är en rättvis värld, fri från fattigdom, där människor med makt att påverka sina egna liv lever i solidaritet med varandra och i ett långsiktigt, hållbart samspel med naturen. Genom vårt arbete med marginaliserade grupper, särskilt kvinnor, daliter (tidigare kallade kastlösa), landlösa och ursprungsbefolkningar, ges en möjlighet till självbestämmande på gräsrotnivå. Vi stödjer och samarbetar med lokala organisationer i Indien och Bangladesh eftersom vi tror att det leder till långsiktig och hållbar förändring.

Stöd gärna vårt arbete genom att sätta in ett bidrag på plusgiro 90 12 34 – 5.
Svalorna kontrolleras av Svensk Insamlingskontroll.

Hemsida: www.svalorna.org
Facebook: www.facebook.com/SvalornaIndienBangladesh
Mail: info@svalorna.org
Telefon: 046 - 12 10 05

Ida Svendsen

läser Freds- och Konfliktvetenskap och har praktiserat hos Svalorna Indien Bangladesh under hösten 2011. Under sin praktik jobbade hon på kontoret i Bangalore, Indien och fokuserade på informationsarbete mellan Indien och Sverige. Hon intresserade sig mycket för jordbruk, matsuveränitet och internationella företags påverkan på de marginaliserade och småskaliga bönderna.

Fotona i denna textsamling är tagna av Ida Svendsen

Vad är millets?

Millets är ett samlingsnamn för traditionella grödor som hirs och sorgum, som odlas i olika delar av världen. I Indien har millets odlats i mer än 4000 år. Millets har alltid setts som "de fattigas grödor", och odlas mest av småbönder och landlösa. Millets är inte bara grödor, utan också starkt kopplade till kulturella värden och kunskap. Under den

gröna revolutionen i Indien på 1960- och 70-talet, gick många bönder över till att odla ris, och använde all sin jord till detta istället för att avsätta en liten del till millets som de gjort tidigare. Efter den gröna revolutionen har det skett en minskning när det gäller odlingen av millets. Svalorna samarbetar med Deccan Development Society, genom nätverket Millet Network of India (MINI) för att öka odlingen av millets.

Var i Indien odlas millets?

Millets odlas i nästan hela Indien. I delstaterna Västbengalen och Jammu och Kashmir är det dock inte lika vanligt med odling och konsumtion av millets, som en följd av klimatet och risets dominans. Olika sorter av millets har tillpassat sig de olika klimatet. Millets växer i lös jord, områden med väldigt lite regnfall, och mycket torr och näringslös jord. Mycket av den jord som millets kan odlas i blir klassificerad som "low fertile land" av den indiska staten. Eftersom stora multinationella företag och industrier kan få land av staten, ges ofta denna typ av "low fertile land" bort. Detta är förödande för milletsbönder, och det pågår ett lobbyarbete för att få till stånd en ändring.

Varför är millets positivt?

- Millets behöver inte kemiska bekämpningsmedel eller andra typer av gödningsmedel för att växa och är därför en helt ekologisk gröda.
- Millets ger mångfaldig säkerhet för bönderna när det gäller mat, hälsa, foder, nutrition, hushåll och ekologisk hållbarhet för jorden.
- Millets är "the crop of the future" eftersom de kräver lite vatten, växer utan kemiska bekämpningsmedel, ger en hälsosam kost, och kan odlas nästan överallt i Indien. Många menar att millets är grödor som kan hjälpa Indien genom klimatförändringarna.
- Olika millets-sorter odlas med fördel på samma fält. De ger därför bönderna en säkrad skörd. Om en av de olika sorterna inte klarar sig under en skörd, kommer det fortfarande att finnas flera andra sorter.

Fakta om millets

Olika sorters millets i Indien	Variationer av millets
Sorgum Finger millet Pearl millet Foxtale millet Banyard millet Proso millet Kordo millet Little millet	Inom varje sort finns det variationer, och i olika klimat är det igen en skillnad. När man planterar millets är det vanligt att ha 4- 5 olika sorter på ett fält, samt ett tiotal olika variationer från sorterna. Det har registrerats mer än 7000 olika sorters millets över hela världen.

De länder som odlar och konsumerar mest millets är:

- Indien
- Nigeria
- Niger
- Kina
- Burkina Faso
- Mali
- Sudan
- Uganda
- Senegal
- Chad
- Ryssland
- Etiopien
- Nepal
- Burma
- Tanzania
- Ghana

Den hälsosamma aspekten av millets

Gröda	Protein (g)	Fiber (g)	Mineraler (g)	Järn (mg)	Kalsium (mg)
Pearl millet	10.6	1.3	2.3	16.9	38
Finger millet	7.3	3.6	2.7	3.9	34
Foxtail millet	12.3	8	3.3	2.8	31
Proso millet	12.5	2.2	1.9	0.8	14
Kodo millet	8.3	9	2.6	0.5	27
Little millet	7.7	7.6	1.5	9.3	17
Banyard millet	11.2	10.1	4.4	15.2	11
Ris	6.8	0.2	0.6	0.7	10
Vete	11.8	1.2	1.5	5.3	41

Odling av millets jämfört med odling av andra grödor i Indien de senaste åren i procent

Gröda	1966-71	1971-76	1976-81	1981-86	1986-91	1991-96-	1996-01	2001-06
Alla millets	18.41	17.87	20.7	20.89	20.78	19.69	18.68	17.97
Ris	38.09	42.94	48.86	56.53	67.15	77.33	85	85.72
Vete	18.1	25.17	32.88	43.37	49.92	60.12	70.61	69.73

”Every woman is a seed keeper”

Kvinnor har en viktig roll när det kommer till matsuveräniteten i Indien, något som ofta blir negligerat. Dalit- och adivasikvinnor (daliter kallades tidigare kastlösa och adivasi betyder ursprungsfolk) är ofta mycket marginaliserade och förtryckta av samhället, kastsystemet, hushållet och familjen. 400 miljoner människor lever under fattigdomsgränsen, och många av dessa är daliter och adivasis. I Indien ser man på millets (ett samlingsnamn för hirs och sorgum) som mat för de fattiga, något som gör att många drar sig för att äta, konsumera och producera millets. Men millets är faktiskt nyckeln för att lyfta upp stora delar av Indiens fattiga från bristen på mat, samtidigt som millets kan skapa en utveckling som ger människor bättre levnadsvillkor. Jag träffar fem kvinnor som berättar om millets nödvändiga roll i det indiska samhället.

Akole jobbar inom en Non Governmental Organization (NGO) i nordöstra delen av Indien. Organisationen har olika program, bland annat jobbar de med en självhjälpsgrupp av kvinnor.

Millets är en nödvändighet för kvinnors självbestämmande, berättar Akole. I hennes by, där det bor runt 3000 människor, har man alltid odlat millets. Kvinnorna har kontroll över hela processen av plantering, bevaring, skörd och konsumtion. Detta är en mycket komplex process och ger mat till hushållet under åtta månader. I nordöst sker mycket av jordbruket genom *jhume*. *Jhume* är en kollektiv process, där hela samhället arbetar på samma fält, och alla får ta del av skörden. Efter två år byter man fält, och genom detta bidrar alla med sin jord. Ensamstående kvinnor har fått ta del av denna process, och det har länge fungerat som ett sätt att säkra familjernas mat tillgång istället för att producera för marknaden. Här har millets och andra typer av grönsaker och grödor varit livsviktigt.

Efter att regeringen har börjat förespråka *cash crops*, har många av männen valt att gå över till dessa grödor för att tjäna pengar istället för att odla *food crops*. Kvinnor har därför tappat mycket av sin legitimitet, som de tidigare hade inom jordbruket. *Jhume*-kulturen har börjat försvinna i vissa samhällen och ensamstående kvinnor möter allt större svårigheter att få ta del av det kollektiva jordbruket. Akole påpekar hur viktigt millets är för kvinnors rättigheter.

Puri är en landlös kvinna från delstaten Gujarat i västra Indien. Hon har fyra barn, varav en son fortfarande bor hemma, och de andra är bortgifta. Hon berättar för mig hur hon och hennes man jobbar på 1,5 hektar med odling av grödor som både är *cash crops* och millets. Samtidigt jobbar de med att polera redskap som används i jordbruk, samt tvättar och städar i andras hem. Eftersom hon är landlös måste 50 procent av allt hon producerar gå till ägaren av jorden. Resten säljer hon och förvarar så att hon har mat till nästa

skörd. Som en följd av regnväder förlorade hon i år hela sin skörd. Detta medför att hon måste betala 5000 rupier till ägaren av jorden. Hon har ingen skörd att sälja, och heller ingen millets att förvara. För att kunna betala tillbaka har hon varit tvungen att sälja smycken av guld, men det har inte räckt. Om hon inte klarar av att betala dessa 5000 rupier tappar hon sitt kontrakt och möjligheten att arbeta på jorden.

Även om hennes situation är omöjlig ler hon fortfarande mot mig och berättar stolt över en organisation hon sitter i styrelsen för som fokuserar på kvinnor och social rättvisa i hennes by. Det är ett öppet forum där kvinnor kan träffas ett par gånger i månaden och prata om de problem de möter i vardagen.

- Vi pratar med kvinnor om våld i hemmet, män och alkohol, landrättigheter, våldtäkt och skilsmässor, förklarar hon.

Hon skrattar och berättar om att dessa kvinnor, efter att ha fått ett socialt rum där de kan prata, nu har hopp om att saker kan förändras.

Genom Svalornas samarbetspartners Deccan Development Society (DDS) och nätverket MINI har kvinnorna Chrendemma, 56 år, Samama, 45 år, och Sarupama, 40 år, samt deras samhälle haft möjligheten att utvecklas i en mycket positiv riktning. DDS var på plats och hjälpte de landlösa kvinnorna att organisera sig och upprätta kontrakt med de stora ägarna av jorden. Detta medförde att de landlösa fick möjlighet att köpa eller arbeta på jorden. 1000 hektar land har blivit

odlat av dessa kvinnor. Fröbanker har upprättats och kvinnorna lärde sig att identifiera olika typer av millets, samt var olika typer av millets bäst odlas. Chrendemma har 20 hektar land med mer än 25 olika typer av millets. Samama och Sarupama har fem hektar land, där de också odlar upp till 25 olika typer av millets.

De berättar för mig att 75 procent av allt arbetet görs av kvinnorna. Det är kvinnorna som bestämmer vart de olika grödorna ska planteras, samt kombinationen av grödorna.

Kvinnorna avgör när grödorna är klara att skördas och har full kontroll över detta förlopp. Både män och kvinnor hjälper till att skörda, och extra hjälp hyrs in i samband med detta. Chrendemma, som pratar mest, berättar att hon hyr in kvinnor för att jobba på hennes land, och genom detta skapas arbetstillfällen. Jag funderar dock över om kvinnor hyrs in för att detta

kan vara billigare än att hyra in män. Sandeep som jobbar för DDS, förklarar för mig att det finns ett ömsesidigt behov av kontrakt där kvinnan jobbar.

Alla tre kvinnor är överens om att det är kvinnor som har kontroll och tar alla beslut när det kommer till millets. I deras samhälle har det också upprättats lokala marknader för

milletts, så alla har möjlighet att ta del av, köpa och byta grödor och frön. Det finns också möjlighet för dem som inte odlar millets att få tag på frön så att de kan börja. Detta samhälle är därför ett exempel på hur millets genom kvinnor kan vara med att utveckla människors levnadsvillkor.

Böndernas röster skapade Dharwad Declaration

Svalorna deltog den 16:e och 17:e oktober 2011 på den första *National Convention for Millet Farmers of India*. Mötet tog plats i Dharwad som redan är förklarad som en millet-distrikt, då de kommit långt i att förespråka de miljövänliga och näringsrika millet-grödorna (samlingsnamn för hirs och sorgum). De senaste tre åren har Svalorna samarbetat med *Millet Network of India* (MINI), ett nätverk som sprider sig över hela Indien. Resultatet av helgens möte var Dharwad Declaration, något som nu lägger press på regeringens hantering av millets.

Deltagarna på *National Convention for Millet Farmers of India* var representanter från varje region i hela landet; nord, nordöst, syd, väst och öst. Många av deltagarna var lokala bönder som representerade samhällen och små städer, och de hade rest en lång väg för att kunna göra sin röst hörd. Mötet var demokratiskt uppbyggt, med jämnt fördelad tid att prata för både kvinnor och män samt kommunikation som var möjlig för alla att förstå. Utbredningen av MINI, som idag totalt består av 120 grupper av bland annat bönder, forskare och aktivister, gjorde att flera olika språk talades - och översattes, under hela mötet. Under mötet fick alla de olika delegationerna presentera problematiken kring millets i sin egen region, med exempel från sina byar, samhällen och stater. Viktigt för många av bönderna var att inse att de till stor del möter liknande problem. Vissa faktorer och problem kom fram i presentationerna från alla regioner, men i olika former. För bönderna var konferensen också en möjlighet att skapa kontakter i olika delar av landet, samtidigt som de utbytte idéer och tankar om millets i ett öppet forum.

Några teman diskuterades särskilt ingående. Den yngre generationen är inte längre intresserad av att äta millets på grund av att den enorma produktionen av vete och ris har gjort det lättare och snabbare att göra mat, samt ändrat matvanorna. Kunskapen om hur man skördar och hanterar millets börjar därför försvinna. Flera delegationer undrade hur man skulle göra för att öka intresset för millets bland barn och unga igen. Förslag som kom upp var bland annat att utbilda barnen om millets, byta och skapa nya recept på millets-måltider och öka kunskap om millets i skolan. En diskussion om man skulle marknadsföra millets eller inte kom upp. Många bönder påpekade relevansen av att ha millets som en matsäker gröda. Marknaden

kan göra millets till en industrialiserad produkt och genom detta förstöra biodiversiteten millets har samtidigt som den traditionella kulturen kring millets försvinner.

Andra problem bönderna uppmärksammade var hur staten förespråkade företagens inflytande när det gäller monoskörd och *cash-crops* (grödor som odlas för marknaden och inkomst istället för mat, så som: ris, vete, majs, osv). Vad har staten för ansvar, och hur kan vi få staten att ta ansvar för att förespråka millets utan att det blir en kommersiell vara? Millets kan få en plats i den nya Food Security Bill (lagen om matsäkerhet) och bli en del av det offentliga matdistributionssystemet i Indien, något som är mycket positivt. Värdet av millets för framtiden blev om och om igen poängterat eftersom millets är miljövänligt, kräver inga kemiska bekämpningsmedel för att växa, konserverar sex miljoner liter vatten per hektar per år, och kan odlas i olika klimatregioner i Indien. Även när det kommer till klimatförändringar är millets viktigt, då det, till skillnad från till exempel ris inte avger metangaser.

Många av bönderna berättade historier om hur de hade ätit millets hela sitt liv, och att detta var källan till ett nyttigt och näringsrikt liv. Dessa bönder påpekade att millets kan hjälpa alla de miljoner människor som lider av näringsbrist. Satheesh som är ledare för vår samarbetspartner i MINI, DDS, menar att man inte vill ha någon kompensation från staten när det kommer till jordbruk och millets.

- Erase the word subsidy from your dictionary, uttryckte han.

Han menar att bönderna hellre skulle kräva bonus för deras arbete med vattenbevaring, matsäkerhet, hälsoaspekten och klimatkonservering. Utifrån böndernas önskan om att bevara millets, att skapa en rättfärdig värld, och ge de möjligheter till matsäkerhet som finns, kom *Dharwad Declaration* till världen. Svalorna stödjer deklARATIONEN fullt ut och hoppas nu att regeringen tar ansvar genom att beakta deklARATIONEN och inse vikten av millets.

Företagens makt över det indiska jordbruket

Hur kommer det sig att fröindustrin består av fem företag som styr stora delar av den globala handeln och äger 30 procent av marknaden? Tar vi, och har vi möjlighet att ta, medvetna val som konsumenter när det gäller till exempel vete, bomull och gummi? Förstår vi vilka enorma konsekvenser industrin har för bönder i länder där grödorna odlas?

De senaste 15 åren har närmare 200 000 bönder i Indien begått självmord. Detta som en konsekvens av skulder till de stora företagen, förstörda skördeår och dystra framtidsutsikter för marginaliserade och småskaliga bönder. Under Världshandelsorganisationen WTO:s Uruguay-möte 1994 slöts ett avtal, Trade Related Intellectual Property Rights Agreement. Avtalet medförde att intellektuella rättigheter etablerades och med detta kom också möjligheterna att lägga patent, skapa copyright och äga utvecklingen av

en produkt internationellt. Bland annat har företaget Monsanto patent på sojabönor, något som orsakar att de styr över hur grödorna regleras på marknaden, och hur sojabönor ska utvecklas när det gäller till exempel genmodifiering (GM).

Med stora multinationella företags dominans på marknaden har det blivit omöjligt för många bönder i syd att upprätthålla sin egen produktion, eftersom de tvingas köpa både fröer och bekämpningsmedel av samma företag. Dessa fröer ger ofta inte mer än ett års skörd, och förstör böndernas traditionella mångfald av grödor. Bönderna måste därför varje år komma tillbaka till företagen för att köpa fröer.

Många menar att genmodifierad teknologi kan ge möjligheter för ökad matproduktion i länder där det är brist på mat och det råder utbredd fattigdom. Det vi ser är dock en nedgång i matsuveräniteten och inkomst hos de fattiga småskaliga bönderna. Monsanto, som de senaste 20 åren har varit dominerande i Indien, är det ledande företaget för framställning av bekämpningsmedlet Bacillus Thuringiensis (BT). BT har från början använts av bönder världen över, men i ett reglerat bruk. BT är en organisk bakterie i jorden som efter behandling kan göra skörden resistent mot pest och vissa typer av larver. Monsanto korsade BT med bomullsfrön så att grödan i sig själv har blivit resistent mot skadedjur och pest (speciellt bollworm som var mycket utspridd i USA). Denna korsning skulle medföra att man inte skulle behöva bespruta fälten, något som i Indien dock har haft motsatt effekt. Pest och skadedjur i Indien är inte exakt likadana som i USA, där korsningen med BT framställdes. BT har i Indien därför inte haft den inverkan på skadedjur som Monsanto förespråkade, men däremot har en del av skadedjuret och pesten skapat en resistens

mot BT. Man måste därför bespruta grödorna med mer kemikalier, vilket lett till att bönderna tvingas köpa ännu mer av företagets produkter. Mångfalden av olika grödor, vilket ger en säker skörd, är borta och bönderna sitter kvar med enorma skulder. Flera kritiker menar därför att dessa stora företag dödar den naturliga biodiversiteten och skapar förödande konsekvenser för bönder.

Det har skett ett skifte i jordbruket från food crops till cash crops. Food crops innefattar varierade grödor som ger mat som kan säljas och konsumeras av bönderna, medan cash crops oftast innebär att bönderna endast odlar ett fåtal grödor för export. Bönderna har tappat sin matsuveränitet och blivit beroende av företagen. De stora multinationella företagen har kommit med erbjudande där de småskaliga bönderna kan ta del av deras GM- grödor, och i vissa tillfällen sälja tillbaka skörden till företagen. Dock har företagen skapat omöjliga villkor för böndernas ekonomi. 1991 betalade bönderna i Indien mindre än 50 kronor för 450 gram hybridfrön. Efter Monsantos GM- industrialisering i Indien, låg priset 2004 i genomsnitt på 240 kronor för 450 gram GM- frön – summor en fattig bonde i Indien helt enkelt inte har råd att betala.

Aktivisten och forskaren Sainath visar att det mellan 1997 och 2007 har begåtts mer än 180 000 självmord bland bönder i Indien. Detta är en konsekvens av höga skulder till företag, förstörda skördar och en omöjlig utsikt för böndernas suveränitet och livsvillkor. Detta har medfört psykologiska svårigheter, samt satt bönderna i en situation där de inte ser någon utväg från skulder och tillbakagången i jordbruket. Dessa förhållanden tros vara de bakomliggande faktorerna till självmorden, men är inte något som kommer fram i den officiella statistiken. Skörden förstörs antingen av pest, skadedjur eller av falska fröer som säljs genom den olagliga marknaden och inte ger skörd.

Företagen förnekar att det finns en koppling mellan företagen och självmorden. Aktivister som Shiva, Sainath och Stone har dock skrivit välbaserade texter som visar tydliga kopplingar mellan självmorden och utvecklingen inom jordbruket mot ett större beroende av multinationella företag. När bönder begår självmord utlämnar staten en kompensation till offrets familj på 2000 dollar. I vissa sammanhang har det begåtts självmord baserat på kompensationen som familjen till offret får av staten, dock finns flera tillfällen när familjen inte får kompensation, utan den går till företagen som betalade av skulder.

Det har visat sig att många bönder tar sitt liv genom att svälja bekämpningsmedel som företagen producerar. De stater i Indien som är hårdast drabbade är Maharashtra, Andhra Pradesh, Karnataka, Madhya Pradesh och Chhattisgarh. I dessa

delstater har två tredjedelar av alla självmord begåtts. Många av dem som begår självmord är cash –crop-bönder som odlar exportgrödor som bomull, socker och gummi. Även om självmorden och fördärvandet av biodiversiteten är ett faktum, är

vissa delstater fortfarande mycket positiva till GM-grödor från de stora företagen. Exempelvis kan vi se hur man nu importerar GM grödor från företaget Monsanto och förespråkar en utveckling inom majsindustrin.

Är vi i Sverige medvetna om vilken makt dessa företag har över bönder i syd? Monsanto finns i 81 länder på alla kontinenter i hela världen, inkluderande Norge, Sverige och Danmark. Vet vi vilka företag som använder avkastningen som dessa fröer/grödor producerar, och vilka produkter som utvecklas på bekostning av fattiga bönder i länder som Indien?

Majs – utmanar matsuveräniteten för Indiens fattiga?

Majs har blivit en allt mer eftertraktad gröda på marknaden. I Indien växer stödet från regeringen när det gäller odling av majs och majsproduktionen utvidgas nu i flera regioner. Ökningen är så stor att man under en period har diskuterat den i termer av en ny grön revolution i landet. Svalorna jobbar i sitt program *Empowerment and Food sovereignty* med odlingen av de traditionella grödorna millets (samlingsnamn för hirs och sorghum). Den ökande majsproduktionen kan bli ett problem och ett hinder för matsuveränitet för Indiens fattigaste.

Med den växande produktionen av majs följer konsekvenser. Eftersom det är företagen som distribuerar genmanipulerade frön, kemikalier och bekämpningsmedel blir bönderna beroende av företagens kunskaper och produkter. Kemikalierna och bekämpningsmedlen utarmar jorden. Svalorna jobbar i programmet *Empowerment and Food sovereignty* tillsammans med nätverket MINI (Millets Network of India) med att främja millets. Fördelen med millets är att de bäst odlas tillsammans med andra grödor – många bönder har tiotals olika grödor på samma fält. Skulle skörden av en gröda slå fel, finns det andra grödor att skörda. När majs blir dominerande och syftet är monokultur kan mångfalden inom millets reduceras.

Millets med sin mångfald har länge varit en viktig del av den indiska jordbrukskulturen, men under den första gröna revolutionen blev mångfalden marginaliserad till förmån för produktion av ris och vete. Millets kan odlas i olika typer klimat, och är växtstark utan kemiska tillsattnings. Millets är också mycket näringsrik, och kan därför ge bättre hälsa för de marginaliserade bönderna. Trots dessa fördelar väljer många bönder, med brist på andra möjligheter, att odla andra grödor för den industriella sektorn i en tro på större intäkter.

2003 kom det en undersökning (Situation Assesment Survey) som visade att nästan 50 procent av familjerna i jordbrukssektorn var skuldsatta. Detta motsvarar 43,4 miljoner hushåll som har tagit lån för att kunna upprätthålla sitt jordbruk. Månadsinkomsten i netto hos ett hushåll ligger i genomsnitt på lite mindre än 300 svenska kronor. Det är därför inte svårt för företag att locka över bönder till industriell produktion där man lovar bättre levnadsvillkor när det gäller inkomst, säkerhet av skörd, samt en större avkastning. Även om detta kan ge en ökning av inkomsten under en period, ger det inte samma hållbara utveckling som mångfalden av millets-grödor ger. Många förlorar genom denna övergång till industriellt jordbruk sin matsuveränitet, hälsa och näringsrik jord att bruka i framtiden .

Ett hjul som aldrig slutar snurra

Att åka genom blommande bomullsfält i soluppgången och se hur det gulrosa solljuset träffar de vita bomullsknopparna är vackert. På väg i en bil genom delstaten Gujarat med huvudet fullt av frågor och tankar om världens orättvisor, inser jag att när man presenterar ett syfte, en produkt eller till och med genmodifierad bomull i det rätta ljuset, kan allt till en början verka vackert. Tanken som smyger in i mitt huvud, och inte smyger ut igen, är dock att något som räddar vissa människor, kan vara döden för andra. Exempelvis lovprisar många av bönderna i Gujarat BT Cotton (genmodifierad bomull), medan bönder i delstaterna Maharashtra, Andhra Pradesh och Karnataka tar livet av sig som en konsekvens av BT Cotton.

I dagens globaliserade samhälle, där vi alla är beroende av industrier och produktion, måste vi ta ansvar. De val vi gör, har något att säga och påverkar människor vi inte vet existerar. Efter all kritik som riktats mot vissa svenska klädkedjor för exploatering av arbetskraft i så kallade fattiga länder har vi blivit mer medvetna både som konsumenter och leverantörer. Och vi är därför som konsumenter rätt nöjda när vi köper saker som är ekologiska, fair trade eller krav- stämplat. Detta är självklart bra, men varför är det då fortfarande en hel värld som skriker för sina rättigheter som människor, bönder och småskaliga producenter?

Jag börjar tänka på mig själv. Hur mycket ansvar tar jag, och hur medveten är jag? Jag har ingen aning om var bomullen i min tröja kommer från. Kan det vara samma bönder som har köpt frön från Monsanto (företaget som producerar BT Cotton och som aktivisterna menar har gjort att nästan 200 000 bönder har tagit livet av sig) och sitter med enorma skulder som gör att de och deras familjer lever ett mycket svårt liv utan rättigheter, som har gjort att min tröja har blivit billig? Har färgen i min tröja blivit producerad i Gujarat där kemikalier man producerar textilier med släpps ut i en flod och går rakt ner i grundvattnet och förorenar drickvattnet, dödar djuren och medför att bönderna förlorar hälften av sin skörd? Jag känner hopplöshet och att det är svårt att påverka på grund av brist på information. För vi kan väl inte leva utan att konsumera? Min illusion om ekonomisk tillväxt, som kanske aldrig har varit en särskilt stor illusion, men en accepterad bild av att tillväxt och ekonomi är essentiellt för att överleva, har krossats med förståelsen av hur orättvis och miljöskadlig mycket av produktionen är. Vi gör sönder jorden för att tjäna pengar på den. Hur länge håller pengarna och hur länge

håller jorden? Hur illa gör den illamående naturen de människor som är beroende av den och tar hand om den?

Om jag går tillbaka till mig själv igen. Var kommer mjölet i kexet jag sitter och tuggar på ifrån? Kommer mjölet från bönder som har gett upp produktionen av millets, och gått över till monodling av det vete företagen kräver? Eller är det vete som har lagrats i överfyllda lager runt om i Indien, mat de fattiga och undernärda aldrig får tillgång till?

Indien har gett mig insikt, kunskap och nya tankebanor. Plötslig kommer det närmare mig, och jag inser att allt är ett hjul som snurrar och inte kan ändras utan att man tar ställning och ändrar alla ekrarna i hjulet. För att människor inte skall flytta från rurala områden till urbana, måste det ske en förbättring på landsbygden. Jag vet och är säker på att det finns många som vill göra något, och kan göra massor, men bara inte vet var vi skall börja. Vi måste börja med att lyssna på människor. Alla människor har lika mycket kunskap, bara om olika saker. Om vi kan lära oss att ta in det människor menar är bäst för dem, och inte vara så säkra på att vi vet bäst, kan vi kanske börja förstå varför människor lever i fattigdom. Och genom att förstå bitar av detta, kan vi ta ställning och kanske hitta ekrar i det stora hjulet som kan bytas ut.